

HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 5/2012 vp

Hallituksen esitys yhteistyön tehostamisesta rikollisuuden estämiseksi ja torjumiseksi Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä lokakuuta 2010 lähettänyt hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen yhteistyön tehostamisesta rikollisuuden estämiseksi ja torjumiseksi Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 187/2010 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 1/2012 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

- Valiokunnassa ovat olleet kuultavina
- ylitarkastaja Tiina Nuutinen, sisäasiainministeriö
 - yksikönpäällikkö, lainsäädäntöneuvos Kaija Suvanto, ulkoasiainministeriö
 - lainsäädäntösihteeri Tapio Puurunen, oikeusministeriö
 - tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio
 - poliisiylitarkastaja Markku Ryymin, Poliisihallitus
 - rikosylitarkastaja Sanna Palo, keskusrikospoliisi
 - ylitarkastaja Jan Sjöblom, suojelupoliisi.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- sisäasiainministeriö, rajavartio-osasto
- Valtakunnansyyttäjänvirasto
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Tullihallitus.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen tasavallan ja Amerikan yhdysvaltojen välisen sopimuksen yhteistyön tehostamisesta rikollisuuden estämiseksi ja torjumiseksi

sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Sopimus allekirjoitettiin maaliskuussa 2010.

Sopimuksen tarkoituksena on tehostaa lainvalvontaviranomaisten yhteistyötä rikollisuuden, erityisesti terrorismin, estämiseksi ja torjumiseksi. Sopimus luo oikeudelliset puitteet sopimuspuolten väliselle sormenjälkitietojen ja DNA-tunnisteiden vaihtamiselle. Sopimus mahdollistaa myös muun yksittäistapauksessa ja kansallisen lainsäädännön puitteissa tapahtuvan tietojen toimittamisen vakavien rikosten ja terrorismirikosten estämiseksi.

Tietojen vaihtamisen teknisistä ja menettelyllisistä yksityiskohdista sovitaan erikseen sopimuspuolten viranomaisten välisissä täytäntöön-

panosopimuksissa. Tiedonvaihto käynnistyy vasta täytäntöönpanosopimusten tekemisen jälkeen.

Sopimus tulee voimaan sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona on vastaanotettu viimeinen sopimuspuolten välisistä diplomaattisista nooteista, joissa ilmoitetaan, että sopimuksen voimaantulon edellyttämät kansalliset toimenpiteet on saatettu päätökseen. Yhdysvallat on saattanut kansalliset toimenpiteensä päätökseen ja on toimittanut Suomelle siitä nootin kesäkuussa 2010.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Suomen ja Yhdysvaltojen välisen rikostorjuntasopimuksen tarkoituksena on tehostaa entisestään maiden lainvalvontaviranomaisten yhteistyötä vakavan rikollisuuden, erityisesti terrorismin, estämiseksi ja torjumiseksi. Sopimus tukee osaltaan samalla tavoitetta ehkäistä ja torjua terrorismia ja muita vakavia rikoksia maailmanlaajuisesti. Sopimus tukee osaltaan myös Suomen ja Yhdysvaltojen tavoitetta kansalaisten esteettömästä ja turvallisesta liikkumisesta maittemme välillä.

Sopimus luo oikeudellisen perustan osapuolten väliselle sormenjälkitietojen ja DNA-tunnisteiden vaihtamiselle. Tietojen vaihtamisen teknisistä ja menettelyllisistä yksityiskohdista sovitaan erikseen sopimuspuolten viranomaisten välisissä täytäntöönpanosopimuksissa.

Tietojenvaihto

Sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat teot, jotka täyttävät sopimuspuolten kansallisen lainsäädännön nojalla sellaisen rikoksen tunnusmerkistön, josta langetettava enimmäisrangaistus on enemmän kuin yksi vuosi vankeutta tai ankarampi rangaistus. Tietojenvaihto voi tapahtua vain sellaisista tiedoista, joiden tallettaminen on

mahdollista Suomen voimassa olevan lainsäädännön mukaan. Sopimuksen määräykset eivät vaikuta niihin perusteisiin, joiden mukaan sormenjälkitietoja ja DNA-tietoja talletetaan lainvalvontaviranomaisten rekistereihin. Sopimusten mukaisten hakujen tekemiseen valtuuksia saadaan käyttää ainoastaan rikollisuuden estämiseen, paljastamiseen ja tutkimiseen.

DNA- ja sormenjälkitietojen vaihtaminen toteutetaan yksittäistapauksittain ja haun tekevän sopimuspuolen kansallista lainsäädäntöä noudattaen. Viitetietojen automaattisella vertailulla selvitetään, onko DNA-tunniste tai sormenjälki rekisteröity toisessa sopimusvaltiossa. Vertailu tehdään niin sanotulla osuma/ei osuma-periaatteella. Vertailussa ei pelkän viitetiedon perusteella voida tunnistaa henkilöä, jonka tiedoista on kysymys.

Jos vertailtavat tunnisteet tai jäljet vastaavat toisiaan, sopimuspuolet voivat pyytää henkilöllisyyden tunnistavia henkilötietoja tai muita tarkempia tietoja haun tehneen sopimusvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Vastavaanlainen kaksivaiheinen tietojenvaihtojärjestelmä on omaksuttu Prümin sopimuksen mukaisessa järjestelyssä (HaVM 36/2006 vp). Tietojen luovutus tapahtuu erikseen nimettävän kansallisen yhteyspisteen kautta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että sopimus sisältää henkilötietojen käsittelyä ja suojaa koskevat

määräykset tietosuojan riittävän tason turvaamiseksi. Sopimuksen nojalla esimerkiksi tietosuojavaltuutetulla on toimivalta valvoa henkilötietojen käsittelyä kansallisen lainsäädäntömme mukaisesti. Lisäksi muun muassa tietojen luovuttaminen edelleen ilman tiedot toimittaneen sopimuspuolen suostumusta voidaan kieltää.

Täytäntöönpanosopimukset

Käsiteltävänä olevan sopimuksen mukaan sormenjälkitietojen ja DNA-tunnisteiden tiedonvaihdon tekniset yksityiskohdat ja menettelytavat sovitaan erikseen viranomaisten välisissä täytäntöönpanosopimuksissa. Näillä täytäntöönpanosopimuksilla ei ole tarkoitus sopia valtiosopimuksen sisältöön tai asiallisiin velvoitteisiin kohdistuvista seikoista eikä myöskään seikoista, jotka kuuluvat perustuslain nojalla eduskunnan toimivaltaan.

Sopimuksessa on jätetty avoimeksi, mikä tai mitkä viranomaiset tekevät Suomen puolelta täytäntöönpanosopimukset. Eurooppalaisen rikostorjuntayhteistyön toteuttamiseksi toimivalta vastaavanlaisten sopimusten tekemiseen on poliisilain (493/1995) 53 §:n 2 momentissa osoitettu nimenomaisesti sisäasiainministeriölle. Hallintovaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten asian periaatteellisen merkityksen ja perusoikeuskysymysten vooksi täytäntöönpanosopimusten tekemisen osoittamista myös Suomen ja Yhdysvaltojen välisen rikostorjuntasopimuksen osalta sisäasiainministeriölle. Valiokunta ehdottaa sääntelyn sisällyttämistä voimaansaattamislain uuteen 2 §:ään, jolloin hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 2 § siirtyy 3 §:ksi.

Yhteenveto

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena.

Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän sopimuksen hyväksymistä.

Kansainvälisten sopimusten voimaansaattamista koskeva perustuslain 95 §:n 1 momentin muutos on tullut voimaan 1.3.2012 (1012/2011). Muutoksen voimaantulon jälkeen kansainvälisen velvoitteen muut kuin lainsäädännönalaa kuuluvat määräykset saatetaan pääsääntöisesti voimaan valtioneuvoston asetuksella. Kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamislain voimaantulosta säädetään vastaavasti valtioneuvoston asetuksella. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa — täytäntöönpanosopimuksia koskevan edellä mainitun ehdotuksen lisäksi — sopimuksen voimaansaattamislain 3 §:ssä (hallituksen esityksen 2 §) tasavallan presidentille osoitetun asetuksenantovaltuuden tarkistamista seuraavasti: "*Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.*"

Käsittelyjärjestys

Perustuslakivaliokunnan lausunnosta ilmenee, että sopimuksen hyväksymisestä voidaan päättää ääntenemmistöllä. Ehdotus sopimuksen voimaansaattamiseksi voidaan lisäksi käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, koska hallintovaliokunta on ottanut asianmukaisesti huomioon voimaansaattamislakia koskevan perustuslakivaliokunnan tekemän valtiosääntöoikeudellisen huomautuksen.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä tarkoitetun sopimuksen ja

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

Laki

yhteistyön tehostamisesta rikollisuuden estämiseksi ja torjumiseksi Amerikan yhdysvaltojen kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten HE)

2 § (*Uusi*)

Sisäasiainministeriö tekee Suomen puolelta sopimuksen 6 ja 9 artiklassa tarkoitetut täytäntöönpanosopimukset.

3 (2) §

Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 30 päivänä maaliskuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jussi Halla-aho /ps
vpj. Maarit Feldt-Ranta /sd
jäsen. Heikki Autto /kok
Reijo Hongisto /ps
Risto Kalliorinne /vas
Mika Kari /sd

Timo V. Korhonen /kesk
Markus Lohi /kesk
Pirkko Mattila /ps
Markku Mäntymaa /kok
vjäs. Anne Holmlund /kok
Martti Mölsä /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto.